

ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЯ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ: КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Тетяна КУЛИК, доцент кафедри конституційного права та прав людини Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

Відповідно до ч. 3 ст. 25 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» під час вирішення питання про винесення термінового заборонного припису пріоритет надається безпеці постраждалої особи. Зазначена вимога поширюється також на місце спільного проживання (перебування) постраждалої особи та кривдника незалежно від їхніх майнових прав на відповідне житлове приміщення [1].

З точки зору, основних засад конституційного ладу щодо правового статусу людини саме дана норма є наріжним каменем. Оскільки, саме ще до прийняття та набрання чинності зазначеним Законом, вже серед юристів сформувалася позиція про суперечливість такої норми.

Конституція України [2] містить комплекс основоположних гарантій правового статусу людини, так людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю (ст.3), усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах, права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними (ст. 21), закріплені право на повагу до гідності особи (ст. 28), право на недоторканість житла (ст. 30), право на приватність (ст. 32), всі ці положення стосуються розглядуваного питання.

Крім того, ч. 4 ст. 41 Конституції України закріплює норму-принцип прямої дії – ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності. Право приватної власності є непорушним. Дана позиція має місце і у Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (ратифікація – 17.07.1997, підстава - 475/97-ВР) [3], де право приватної власності захищене у ст. 1 Протоколу 1, де визначено, що кожна фізична або юридична особа має право мирно володіти своїм майном. Але юридичний зміст забезпечення цього права та безпосередньо у статті передбачає випадки та обставини, за яких держава може обмежити це право. Серед цих обставин – інтереси суспільства, окремо наголошено, що дані положення жодним чином не обмежують право держави вводити в дію такі закони, які вона вважає за необхідне, щоб здійснювати контроль за користуванням майном відповідно до загальних інтересів або для забезпечення сплати податків чи інших зборів або штрафів.

Ч. 5 ст. 41 Основного Закону України передбачає можливість примусового відчуження об'єктів права приватної власності, але звичайно за певних умов, а саме: як виняток з мотивів суспільної необхідності, на підставі і в порядку, встановлених законом, та за умови попереднього і повного відшкодування їх вартості. Передбачена також можливість

примусового відчуження таких об'єктів з наступним повним відшкодуванням їх вартості, але таке можливе лише в умовах воєнного чи надзвичайного стану.

Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» запроваджує правовий механізм не відчуження, а обмеження права власності. При цьому, слід зазначити, що мова йде в даному випадку про право власності на житло.

Щодо забезпеченню права власності на житло, окремо Конституція України та Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод забезпечують право на недоторканість житла, а норми цивільного та житлового права захищають відповідно особу від виселення її без надання іншого житла. Тобто загальна позиція, щодо правового регулювання цих питань на боці особи, що має право власності або користування житлом.

Тому законодавча можливість у випадку наявності домашнього насильства виписати терміновий заборонний припис кривднику, має бути забезпечена і на конституційному рівні.

Законом передбачено, що такий припис виписується уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України у разі існування безпосередньої загрози життю чи здоров'ю постраждалої особи з метою негайного припинення домашнього насильства, недопущення його продовження чи повторного вчинення. Навіть сам перелік цих умов, вказує на те, що дане повноваження поліцейських є дискреційним. В українських правових реаліях таке правове регулювання залишає широкі можливості для оскарження відповідних приписів в судовому порядку.

Даний вид роботи не дає можливості ґрунтовного всебічного аналізу вказаної проблеми, тим більше всього ряду подібних законодавчих новел.

Проте, однозначно настав час поставити питання, щодо необхідності узгодження положень розділу II Конституції України із тими напрямками Євроінтеграційного реформування, що вже запроваджені та заплановані, або що, на нашу думку є більш правильним шляхом, потрібно застосовувати за аналогією норму, що передбачена ч. 2 ст. 9 Конституції України, про те, що укладення міжнародних договорів, які суперечать Конституції України, можливе лише після внесення відповідних змін до Конституції України, і щодо прийняття за основу законодавчих змін висновків Венеціанської Комісії.

Список використаних джерел:

1. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07.12.2017 № 2229-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text> (дата звернення 14.12.2020).

2. Конституція України поточна редакція — Редакція від 01.01.2020 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 14.12.2020).

4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: Рада Європи; Конвенція, Міжнародний документ від 04.11.1950. *Офіційний вісник України*. 1998. № 13, № 32 від 23.08.2006, стор. 270.

ПРОБЛЕМА ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА В УКРАЇНІ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ НАЦІОНАЛЬНОГО МЕНТАЛІТЕТУ

Тетяна ЛАГОДИЧ, слухач магістратури 1-го курсу 101 групи навчально-наукового інституту №1 Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: професор кафедри публічного управління та адміністрування Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент, полковник поліції **Олександр ДОЦЕНКО**

На сьогодні проблема домашнього насильства в Україні загострюється, за даними ООН близько 90% потерпілих від нього – жінки. Кожна четверта українка пережила фізичне чи сексуальне насильство в віці 15-49 років. Однак, лише одна з трьох жінок звертається до правоохоронних органів. Саме тут з'являється основне питання: Чому українки мовчать щодо насильства відносно себе? Проблема недовіри до правоохоронних органів чи національний менталітет? Для того аби знайти відповідь на це питання необхідно враховувати такі чинники:

- 1) соціально-побутові та культурні;
- 2) економічні;
- 3) освітні (загальний рівень правової обізнаності);
- 4) законодавча база (наявність певних правових інструментів регуляції проблеми).

Позиція замовчування проблем в сім'ї – окрема риса нашої ментальної культури. Табулювання розголошення проблем в сім'ї походить від позиції «це особиста, сімейна справа», а постраждалі могли «самі спровокувати» насильство відносно себе – що відповідно є «ганьбою» для самої жертви. Саме таке мислення проokuє терпимість до аб'юзу, газлатингу, слатшеймінгу, а також дуже небезпечного віктімбеймінгу на ґрунті яких проблема домашнього насильства загострюється та розвивається.

Однак, інколи постраждалі навіть не розуміють, що відносно них вчиняється насильство того чи іншого характеру. Перша проблема виникає коли особа чує слово «насильство», вона розуміє під цим фізичне насильство, а в деяких випадках навіть виокремлює «реальне» насильство – те, при якому жертва має видимі ознаки побоїв, катування та крові. Ця конструкція з'являється через неосвіченість та не інформованість всіх верств населення, відсутність масових профілактичних заходів серед населення. Друга проблема – сексуальне насильство в сім'ї. Прийнято вважати, що поміж подружжям виникає так званий «подружній обов'язок» - хибне припущення. Навіть якщо Ви знаходитесь в офіційному шлюбі ваш партнер не набуває права «безлімітного» доступу до Вашого тіла, а будь-які дії відносно Вас